

FRILUFTSPROFILEN

TONE JORUNN TVEITO

Naturfenomenet med vind i håret

Tone Jorunn Tveito (34) har to store lidenskaper; natur og musikk. I dette skjeringspunktet oppstår det en spenning, et mangfoldig uttrykk og et konsept formet av Huldra og Eg. Siktemålet er å formidle naturens stemme. Vi dro til skogs for å finne ut mer...

TEKST OG FOTO: RANDULF VALLE

Sommerdagen i Vest-Telemark er i ferd med å gå over i kveld i det vi svinger opp foran en liten klynge trehus av moden alder; den gamle gården Strånd. Foran oss ligger en grasbakke som leder ned til et lite skogstjern. Videre innover brer nuter kledd i blandingskog seg så langt vi kan se. Beskrivende nok kalles området "heii".

En gang var Strånd en aktiv fjellgård i villmarka, men i 1943 flyttet den siste fastboende til bygds. Etter å ha forfalt fram til tidlig 1990-tallet ble plassen satt i stand. Tone Jorunn Tveito har hatt mange jakt dager her hver høst siden hun var seksten år og startet å jakte med faren sin. For to år siden når hun satset alt på eget firma, bestemte hun seg for at dette er det idielle stedet å ha base på i denne perioden.

Inne råder et kontrollert kaos i et miljø fullt av kontraster. Her må vann og ved bæres inn, peisen gir varme, kjelleren er kjøleskapet og lyset besørges av stearinlys. Samtidig er det grove spisestuebordet dekket av data-, foto- og lydutstyr. Solceller og et stort batteri gir strøm, og ved hjelp av mobilt bredbånd holdes kontakten med omverdenen. Bokhylla sier også sitt. Her står bøker om kunst og filosofi side om side med jaktbøker og ekspedisjonslitteratur.

Kontrastenes rike. Dataalderen har innhentet stabburet fra 1700-tallet...

BARBEINT MUSIKER

Friluftsfolket kjenner nok Tone Jorunn best som en av de to «Barbeintjentene» som gikk Norge på langs i Friluftslivets år (2005), og underveis formidlet opplevelsene sine i bladet Jakt og Fiske. Andre har kanskje stiftet bekjentskap med Tone Jorunn på en av de drøyt 100 framføringene av naturforedraget «Bruspulverblod» hun gjennomførte i løpet av et års engasjement hos Norges Jeger- og fiskerforbund. Noen har kanskje også fått med seg at hun har studert natur og friluftsliv - både i Norge og Australia. Under skoleåret i Bø byttet hun forresten ut hybelen med en lavvo...

De musikkinteresserte vil på sin side kjenne igjen stemmen fra to år i musikkredaksjonen i NRK P2. I tillegg har Tone Jorunn lang farts-

tid som utøvende musiker. Hun har drevet med kveding fra tolvårsalderen og har to års studier bak seg på Ole Bull-Akademiet på Voss.

Det er altså disse to sidene av personligheten som nå skal forenes i form av konseptet Huldra og Eg. Natur og naturopplevelser skal formidles gjennom en kombinasjon av levende musikk, bilder, film og sceniske virkemidler. Det er for å snakke om dette vi ville komme til Tokke kommune. Men først er det tid for middag. Hjortekjøttet kommer fort på gasskomfyren.

JEGER

Viltet som er under tilberedning har Tone Jorunn selv felt, og jakta preger vegger og gulv i hytta. Her er reinsgevir fra Njardarheim, antilopeskinn fra Afrika og minner fra en vellykket bjørne-

“Det er ikke slik at jeg absolutt må skyte alle dyr jeg ser. Jeg har stor glede av bare å se på.”

På jobb med kamera i nærmiljøet.

jakt i Canada. Hva er det som er så viktig med jakta? spør vi i det middagen blir servert ute foran hytta.

– Jakta utfordrer meg. Sansene våkner på en annen måte enn om jeg bare er på tur.

Smygjakt på elg og hjort i brunst tida er for meg noe av det ultimate. Da er skogen på sitt ræste her. Lokking og grynting. Du og dyret – en mot en. Gå mot vinden, bruke landskapet, utsikt, høyde, lydrommer og bevisst på underlaget hvor du setter foten. Du blir utfordret på så mange plan og får den nære kontakten med det ville. Dialog med en brølende hjort i brunst, er noe av det ræste. Tida er det skarpeste våpenet for en smygjeger.

Om høsten kan Tone Jorunn bruke morgen og ettermiddag til jakt, mens dataarbeidet gjøres unna foran peisen om formiddagen og kveld. Jakta gir også opplevelser hun ellers aldri ville fått.

– I de første frostnettene, når hjorten starter å brøle, kan jeg gå ut mens det fortsatt er mørkt og oppleve lysningen mot dag langt inne i skogen. Når rimet smelter og drypper av trærne i motlys, og bakken damper som den nesten puster, er det øyeblikk som er inspirerende og uglømmelige.

HENTYDNINGENS KUNST...

Vi blir sittende ute mens mørket blir stadig tettere. Samtalen vender tilbake til Huldra og Eg. Hva er det vi kan forvente å få se her?

– Jeg har lyst til å formidle natur og naturens

stemme med et undrende og mangfoldig uttrykk gjennom multimedia: Kanskje det du ser, men som du ikke helt vet at du ser... Et uttrykk som rører dei, uavhengig av alder og bakgrunn.

Plata som danner det musikalske grunnlaget er ferdig innspilt, og skal slippes til høsten. Parallelt har Tone Jorunn de siste fem åra jobbet med resten av det som skal bli det totale uttrykket gjennom foto, video og lyddesign. Tekstene og stemningene i sangene er knyttet mot natur og naturopplevelser, men gir store rom for tolkning. Bilder og film vil ledsage framføringen og kanskje hjelpe publikum på riktig vei i forståelsen av tekstene. Men de skal slett ikke være en fasit. Også bildematerialet vil preges av hentydning, former, farger og lek med uskaprhet.

Det endelige målet er å dra på turne med hele denne pakka. Med musikere, lyd, lys og sceneteknikk krever det betydelige resurser – ikke minst økonomisk. Lenge lurte Tone Jorunn på om det greieste bare var å gi ut plata og la det bli med det. Men ønsket om å lage et unikt og fullstendig uttrykk ble for sterkt. Samtidig begynte hun å innse at det var nå hun hadde friheten til å fokusere så fullstendig på det store prosjektet. Når man skal ta en relativt stor økonomisk risiko, hjelper det også å kun ha ansvar for seg selv. Med kun seg selv å tenke på og gratis bosted på heia, har hun enda ikke begynt å ta ut lønn for jobben med Huldra og Eg.

Det er slett ikke bare det kunstneriske som

Morgenstund i myrkanten.

tar tid. Lista med administrative gjøremål er lang. Midler skal skaffes, avgjørelsene kommer tett og en skal knytte seg til de rette samarbeidspartnere. Men hun er ikke i tvil om at hun skal nå målet.

– Jeg kan godt være litt tilbakeholden. Jeg kan lure. Jeg kan iakttå, og er nok typen som liker å se ting litt an – uten å stresse. Men hvis jeg først bestemmer meg for noe, og har en retning – da kan jeg gå langt...

ØYEBLIKKENE...

Vi begynner altså å få et visst grep på hva slags uttrykk Tone Jorunn har tenkt å presentere, men hva er det hun ønsker å formidle? Hun tar en tenkepause med blikket rettet inn i skumringen.

– Når vi driver med friluftsliv så driver vi med aktiviteter. Vi kan gå på ski, padle, jakte eller gjøre mange andre ting. Men akkurat som med lyrikk er det noe som skjer mellom linjene. Hva gjør det med deg at du er på tur lenge, når vinden pisker deg i håret og du fryser. Natur gir mennesket noe det er vanskelig å sette ord på. Etter litt stille ettertenksomhet fortsetter hun.

– Jeg ser at det er mange måter å være i naturen på, og jeg kan være på lange turer i naturen som kanskje virker ekstremt for noen. Men samtidig er det viktig med det nære. Bare det å gå ut, uten å kjøre bil – være et sted hvor naturen er veldig tett på deg. Jeg setter mer og mer pris på det også.

Hun har også gjort seg tanker rundt hvordan vi tar med oss hverdagens livsstil inn i naturen:

– I samfunnet vi lever i nå, fjerner vi oss mer og mer fra naturen. Hva gjør det med oss som mennesker? Vi har alltid hatt en mye større nærhet til naturen enn det vi har hatt den siste generasjonen. Slik som det er i dag så shopper vi aktiviteter, for å få flest mulig kremtopper på minst mulig tid. Det blir en veldig spesiell livsstil. Jeg tror vi kan formidle noe på en helt annen måte med opplevelser i naturen om vi ikke bare tenker aktivitet.

Jeg prøver å følge opp spørsmålet, men blir brått stoppet av en hevet hånd. Den peker skrått nedover grasvollen foran oss. Jeg myser ut i mørket og ser flere skygger. Som fastboende vet Tone Jorunn at to av skyggene ikke skulle vært der. Etter hvert ser jeg også bevegelsen. Det er ei elgku med en fjorårskalv. Vi blir sittende stille mens de nærmer seg. Kikkerten kommer fram. Vi følger de to dyrene lenge. På det nærmeste sier avstandsmåleren at de kun er drøyt 30 meter unna. Vinden blåser mot oss. Det er som om naturen selv ville understreke poenget. Bare du er til stede så vil den gi deg opplevelser. Små gyldne uventa øyeblikk...

MORGENDIS

Vi står opp før sola neste morgen. Elgkua og kalven holder seg fortsatt rundt vollen. Vi rusler ned mot tjernet et par hundre meter unna. Disen ligger over den speilblanke flata og snart viser de første solstrålene seg gjennom treetopene. En bever glir stille forbi, labber over land et stykke og forsvinner ned i nabotjernet. Et nytt gyllent naturøyeblikk, bare fordi vi bevisst drar ut så tidlig. Når Tone Jorunn sitter på en stein i vannkanten og ser sola stige over tjernet virker koblingen til huldra ganske åpenbar. Men hva var det som gjorde at hun valgte denne sagnfiguren som symbol?

– Jeg er ingen hulder, men for meg er huldra en naturnær skapning, sanselig og i ett med alt rundt seg. Huldra for meg er symbolet på å være tilstede.

– Det fine når du skal ta en slik rolle, er at du selv velger hva du vil legge i den. For meg er det huldra som naturnær skapning som er det viktige.

Forholdet til sagnfigurer og folketro har hun også hatt med seg lenge. Helt fra de første skogsturene sammen med foreldrene.

– Så vi noen spesielle steiner på en lysning kunne ofte mamma forklare at: “Dette er stolene til tussene.” Jeg mener å huske at jeg trodde på det...

SIESTA

Vi har lurt på om Tone Jorunn alltid er like proppfull av energi som det virker. Det er derfor nærmest beroligende når hun foreslår en liten siesta etter en lang frokost. Enda mer bertryggende er det at den varer en time lenger enn planlagt.

Vi skal på padletur på innsjøen Bandak. Det øverste vannet i Telemarkskanalen. Tiden i bilen brukes til et par telefoner. Bilder skal leveres til en kunstutstilling den kommende helga. Fire motiver blir til slutt plukket ut for trykk på aluminiumsplate. Tone Jorunn lovpriser iPhonen som arbeidsverktøy.

– Jeg kan gjøre unna kontorjobben hvor som helst.

Vi lurer på om det ikke også har visse ulemper å alltid være tilgjengelig?

– Når jeg ikke vil forstyrres slår jeg ganske enkelt av lyden, men jeg har alltid med meg telefonen på tur. Jeg bruker opptaksfunksjonen for å huske idéer jeg får. Spesielt når det gjelder melodier er det viktig å få tatt opp ideene før de forsvinner igjen.

PADLETUR

På vei ned lia mot Bandak får vi samtidig en omvisning i hjembygda til Tone Jorunn. Lårdal

En morgenstund ved tjernet kan gi uventede opplevelser.

En morgenstund ved tjernet kan gi uventede opplevelser.

Bålplassen trenger ikkje å være så langt unna. Da er det lett å ta med seg soveposen for å overnatte ute med høyde under taket...

har drøyt 220 innbyggere og vi ser nok bostedet til de fleste på veien. Midt i lia passerer vi også gården Tone Jorunn er vokst opp på. Hun er den yngste av tre jenter, i en bisetning lurer hun på om hun delvis har blitt oppdratt som gutten som aldri kom. I alle fall var hun tidlig med faren på jakt. Faren hadde forresten høysnue, så hun er ikke oppvokst med dyr i fjøset – med unntak av geita Snille Pernille Brud som Tone Jorunn hadde et år i stallen. Den ble forresten etterfulgt av både Prins og Sonja. Kongelig skulle det være!

Det var disse dyrene, samt en tidlig jobb med skogplanting som lærte henne å regne. For utgifter, samt sirlige oversikter over antall plantede granskudd ble ført på små matpapir. Sikkert en grei tidlig erfaring for en som nå driver sin egen bedrift.

Lufta er tydelig varmere nede ved Bandak på 72 moh., enn oppe på heia. I den sydvendte dalen har klimaet alltid vært godt forklarer Tone Jorunn.

– Gården bak oss heter Triset, ettersom den ga

tre settinger (avlinger) i løpet av en sommer.

På prestegården vokste det faktisk appelsiner og aprikoser. Når kraftutbygginga starta på 60-tallet ved Dalen og kaldt fjellvann rant i Bandak, sank døgntemperaturen i den varme bygda Lårdal. I dag får man ikke lengre de varme ekstremtemperaturene.

Kajakkene finner vi bak huset til storesøster Tveito, som nylig har vendt tilbake til bygda. Vi sjøsetter og setter kursen vestover.

– Jeg tror grunnen til at jeg liker kajakken så godt er at du nesten er omgitt av elementet du ferdes i. Du sitter delvis under vannflata, gliser hun.

I det vi runder et nes blir det i meste laget med omgivelser. En skikkelig vestavind sender bølgetopper mot oss, og gjør framdriften både treg og ujevn. Vi blåser etter hvert i land på et svaberg. Det er ikke så ille å nyte sola og kjenne vinden ruske. Termosen er ladet med ingefær, sitron, honning og glovarmt vann. Det både smaker og varmer.

BÅLPLASS PÅ NUTEN

Noen har utepeis på hytta. Tone Jorunn har i stedet bål plass på den lille fjellknausen bak tunet eller nede ved tjernet. Kaffekjele og wokpanne henger på ei furu like ved. Når sommerkvelden bærer bud om oppholdsvær bestemmer vi oss for å ta med både middagen og soveposene opp til Stråndsnuten. Selv tilbringer hun rett som det er natta her, ute i det fri. Heia er viktig for henne. I dette området tilbragte familien vinter – og påskeferien da hun var liten. Det er her hun jakter. Nå bor hun her. Å bruke sommeren her er imidlertid nytt for ei jente som kommer fra gård. Med slått, bær og hage å ta seg av var sommerferie et ukjent begrep.

– Som heiejente får jeg boltre meg i viltre skoger og kjenne på at skogen er ikke den same om våren og høsten. Kontrasten og lyset, legger en spesielt merke til når en er i det same landskapet over lengre tid.

En annen viktig del av identiteten er det språklige. Dialekten er hun nøye med å holde på.

Hun har også vært med i styret for Telemark Mållag. Det gjorde at hun også ble leder for et prosjekt hvor gamle ord og uttrykk skulle samles, noe som endte med at ikke mindre enn 17.000 dialektord fant veien inn i boka «På tvers». Den gule permen står i bokhylla. Men språket er ikke bare en del av identiteten.

– Ord har mye kunnskap og verdier i seg og kan være gode virkemiddel i formidling, men også ødeleggende.

Ta ordet «sommerfugl». Det er lett, luftig og vakkert. Om en i stedet bruker dialektordet «fivrel», er det dirrende og sitrende på en helt annen måte. For meg har fivrel en meir skjult agenda. Man har heller ikke brukt opp ordet i det daglige språket.

TIL TOPPS

Kvelden går over i en ny, klar sommernatt. Rimet legger seg på soveposen i den frose morgenen. Vi skal videre. Selv om Tokke er hjemstedet, betyr det ikke at andre naturtyper ikke er attraktive. Snarere tvert i mot. Hun trenger jevnlig påfyll av opplevelser i tøffere og

Vinteren klamrer seg enda fast på Gaustatoppen og vidda.

råere natur, for eksempel en av Jotunheimens fjelltopper. Vi skal også til fjells i dag, selv om det kanskje ikke er det aller tøffeste fjellet vi sikter mot. Gaustatoppen (1.883 moh) er dagens mål, Telemarks tak.

Den steinete stien mot toppen kan kanskje være et bilde på hva som venter Tone Jorunn i arbeidet fram mot en ferdig forestilling: Bratte mobakker, skiftene vær og kvass vind på toppene. Men mye tyder på at sola også vil stikke fram. Det virker som om både hennes måte å formidle natur på og det hun står for rent personlig finner klangbunn hos folk. I mai sendte NRK et tv-program om henne, hvor seerne fikk være med både til heii og i studio på plateinnspilling. Responsen har vært overveldende. Mailboksen er stappfull og programmet har gått flere ganger i reprise. Den responsen er god å ta med seg på veien mot et ferdig prosjekt.

– Soli er her, men me ser ho ikkje alltid, sier Tone Jorunn med glimt i øyet der hun skimter utover landskapet frå Telemarks tak. **F**

Avsatt til annonse